

Memorial lectoraat Wendbare professionals 2019-2020

Door: Marie-José Steenbeek

De wereld verandert razendsnel en daarmee ook hoe men in het leven staat. Verwachtingen en overtuigingen van mensen zijn nu heel anders dan 30 jaar geleden. We gaan met zijn allen met de stroomversnelling mee maar als je er even bij stil gaat staan, zijn de veranderingen overduidelijk merkbaar. Op een sociale plek als school, kan je er niet omheen. Docenten geven aan dat tegenwoordig alles anders is: gedrag van leerlingen, verwachtingen van ouders, enzovoorts. Wat we vroeger deden, lijkt nu niet meer te volstaan. We worden gedwongen om onze manier van werken aan te passen want, tegen de stroming in gaan, heeft weinig zin.

Als onderwijzers volg ik al jaren vol bewondering deze veranderingen. Menselijk gedrag en omgaan met elkaar is boeiend. Actie-reactie-actie op alle niveaus en op alle leeftijden. Gedrag analyseren, begrijpen en sturen om positieve (werk)relaties te krijgen, is wenselijk. Maar om dat te kunnen, moeten we open staan voor anderen en ons medemens willen en kunnen begrijpen. Nu is de vraag: hoe krijgen we docenten op scholen die zo nieuwsgierig zijn naar de kinderen dat ze hun gedrag willen begrijpen om ze te kunnen sturen?

Veel scholen zijn aan het experimenteren geslagen. Docenten willen eigenaarschap van de leerlingen bevorderen, hierdoor willen ze gemotiveerde leerlingen in de klas krijgen. Dit uit de overtuiging dat gemotiveerde leerlingen positiever in het leven staan en uit de verwachting dat ze hierdoor betere wereldburgers worden. Docenten willen dus het gedrag van leerlingen sturen. Wat niet iedereen zich beseft is dat sturing van gedrag in een wisselwerking gebeurt. Welk gedrag komt voort bij docenten uit deze nieuwe aanpak? Het lectoraat Wendbare professionals wil onderzoeken wat er op deze scholen gaande is. Ik kan me tot één van de gelukkige rekenen, die deze scholen mag bezoeken en onderzoeken wat deze nieuwe tendens betekent voor het gedrag zowel van de leerling als van de docent.

Al jaren zet ik me in voor een vernieuwend onderwijs dat beter bij de behoeftes van alle leerlingen aan moet sluiten. Mijn overtuiging dat het onderwijs een plek moet zijn waar alle kinderen zich optimaal moeten kunnen ontwikkelen, is versterkt geraakt door mijn werk als orthopedagoog. Als ambulante begeleider heb ik leren vaststellen wat de onderwijsbehoeftes van het kind zijn en als lerarenopleider heb ik geleerd de wegen te vinden om het onderwijs te creëren dat past bij die onderwijsbehoeftes. In dat onderwijs speelt de docent een cruciale rol. Maar... wat moet die docent kennen en kunnen? Wat moet die docent hebben of krijgen om onderwijs op dat niveau te kunnen verzorgen?

De vele initiatieven die op scholen zijn gestart doen leraren, ouders en kinderen geïnspireerd raken. Ik durf te zeggen dat we een weg ingeslagen zijn die geen weg terug kent. Maar waar leidt deze weg naar toe? Hoe zorgen we ervoor dat we een koers blijven volgen die tegelijkertijd wendbaar is? Mijn inziens begint onze zoektocht bij die docenten die al stappen hebben gezet: wat doen zij anders? Met wat voor resultaat? Wat vraagt dat van hen? Welke kansen zien ze nog liggen? Wat hebben ze nodig om die kansen te kunnen pakken?

Antwoorden op deze vragen kan je alleen op de scholen zelf vinden waar docenten werkzaam zijn en die hun onderwijs anders hebben ingericht. Tijd om de vele relaties die ik in de loop der jaren heb mogen opbouwen actief in te zetten!

Zelf ben ik Instituutopleider bij Orion Lyceum in Breda. Daar ben ik iedere donderdag aanwezig en werk samen met de Orion-collega's aan het aanbieden van eigentijdsonderwijs gericht op onderzoekend leren. Op deze school wordt volgens het Rembrandt model gewerkt. Dit houdt in dat de leerlingen op niveau gedifferentieerd les krijgen. Samen met collega teamleider Peter de Waal hebben we op 13 december een bezoek mogelijk gemaakt voor onze collega's van het lectoraat en andere FLOT collega's. Tijdens dit bezoek hebben zij kunnen zien hoe de leeractiviteiten vorm krijgen in grote groepen leerlingen onder de leiding van twee collega's die de uitgangspunten van co-teaching toepassen. Wat doen deze collega's anders op deze school? Intensief samenwerken: samen de groepen van onderwijsbehoeftes voorzien. Wat het resultaat is: samen dragen ze de verantwoordelijkheid over de welzijn van de leerling. De leerling voelt zich gezien en heeft een nauwe relatie met zijn docenten. Wat vraagt dit van hen? Grote flexibiliteit en betrokkenheid, lange en

intensieve werkdagen en een goede beheersing van gesprekstechnieken. Welke kansen zien ze nog liggen? De meeste docenten hebben hun kennis en vaardigheden along the road geleerd. De onbewuste bekwaamheid moet in een bewuste bekwaamheid veranderen. Daar hebben ze elkaar en de directie voor nodig. De ruimte om daar aan te werken is en blijft een voorwaarde om deze slag te kunnen maken.

Een andere interessante school om te bezoeken is het Vathorst College in Amersfoort. Een oud-student van mij geeft daar les en aan hem heb ik gevraagd om een bezoek voor het lectoraat mogelijk te maken. Deze school is zo gewild dat de bezoeken gereguleerd zijn. Onze groep kon op 11 januari op bezoek komen maar mijn collega kon mij in een onderonsje de school al in oktober laten zien. Wat doen zij anders? Ze werken in grote leerpleinen en ze proberen thematisch te werken. Wat is het resultaat? De leerling ervaart een grote mate van zelfstandigheid. Echter zijn de grote leerpleinen en het werk wat de leerlingen moeten doen voor gestructureerd en afgebakend. Wat maakt dat de leerling toch die vrijheid ervaart? Het antwoord is te vinden in de goede relatie die hij met zijn docenten heeft. Ook hier voelt de leerling zich gezien. De leerling overlegt met de docenten over de stappen die hij/zij moet volgen. Deze persoonlijke benadering doet dat de leerling het gevoel krijgt zelfstandig te kunnen opereren. Wat vraagt dit van de docent? Openheid en betrokkenheid naar de leerling toe. Welke kansen zien zij nog liggen? De goede bijdrage die zij leveren voor de algemene persoonlijke ontwikkeling van de leerling willen ze uitbreiden door hun onderwijs zo in te richten dat ook een bijdrage vormt voor hun cognitieve ontwikkeling. Meer samenwerken rondom de inhoud van de thema's zou een volgende stap kunnen zijn. Wat hebben zij daarvoor nodig? Meer sturing vanuit het management.

In november heeft onze collega Barbara, haar contact met een oud-student kunnen gebruiken om een bezoek voor ons te regelen bij het Odulphus Havo in Tilburg. In november konden we met onze lectoraat-groep een kijkje nemen. Op het Odulphus staat de leerling centraal. In een huiselijke omgeving wordt met elkaar geleerd. Iedereen kent iedereen. Wat vraagt dit van de docent? Ook op deze school wordt openheid en betrokkenheid naar de leerling toe gevraagd. De docent voelt dat hij erg flexibel moet zijn om de leerling van zijn onderwijsbehoeftes te kunnen voorzien.

Ook collega Inge Brons heeft haar contactendoos open gemaakt en een bezoek aan 2 College Ruiven Mavo in Berken-Enschot mogelijk gemaakt. Deze school is volgens het Kunskapsskolan concept gaan werken. Wat willen ze? Het beste uit iedere leerling halen. Wat vraagt dit van de docent? In gesprek blijven met de leerling en met elkaar over die leerling. Samen zorgen ze voor de welzijn van het kind. Dit doen ze door de dag met het docententeam gezamenlijk te openen en door veel contactmomenten met de leerling mogelijk te maken. Wat vraagt dit van de docent? Het komt niet meer als verrassing om te zeggen dat ook op deze school de relatie met de leerling centraal staat.

Tijdens deze twee laatste bezoeken heb ik niet de gelegenheid gehad om met docenten te praten over wat ze op hun school aan kansen zien. Ik merk wel een discrepantie tussen hoe directies hun onderwijs beschrijven en hoe het in werkelijkheid vormt krijgt. Als buitenstaander is moeilijk te bepalen hoe het komt, of hier systematisch aan gewerkt wordt en in hoeverre directies dit faciliteren en/of sturen.

Helaas heb ik het bezoek aan de Nieuwste School in Tilburg die geregeld was door collega Annet Meinen niet bij kunnen wonen. Maar aangezien onze zoektocht naar wat werken volgens eigentijdsonderwijs-principes van een docent vraagt, niet voltooid is, zal een nieuwe gelegenheid komen om ook daar een kijkje te nemen. Wat duidelijk is gebleken uit al onze bezoeken is dat een goede relatie tussen docent en leerling een voorwaarde is om te werken aan de eigenaarschap van de leerling (Deci&Ryan, 2000; Marzano, 2003). Het zou zonde zijn als de bijdrage van de docent hierbij stopt. Docenten zijn professionals die in staat zouden moeten zijn om de gehele ontwikkeling van het kind te bevorderen, ook de cognitieve. Bepaalde vaardigheden en voorwaarden zijn hier wel voor nodig. Maar welke? En in welke vorm en context? Onze ontdekkingsreis gaat verder. Antwoord vinden op deze en andere vragen zullen een gouden bijdrage leveren op veel fronten zoals het verbeteren van het huidige onderwijs, lerarenopleidingen en zelfs, mogelijke veranderingen in beroepsperspectieven in het bedrijfsleven aangezien in de toekomst leerlingen de schoolbanken zullen verlaten met gehele nieuwe werk- en denkwijzen.